

Põhikooli eesti keele lõpueksami eristuskiiri

Sisukord	
1. Eksami eesmärgid ja vorm	2
Eksami eesmärgid	2
Eksami vorm	2
2. Eksami sihtrühm ja oodatavad õpitulemused	2
Eksami sihtrühm	2
Põhikooli lõpetaja õpitulemused	2
Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes	2
Suuline ja kirjalik suhtlus	3
Teksti vastuvõtt	3
Tekstiloome	3
Õigekeelsus ja keelehoole	4
3. Eksami ülesehitus ja vormistamine	4
Eksamitöö ülesehitus	4
Eksamitöö vormistamine	5
4. Eksami korraldamine	5
Eksamitöö väljatöötamine ja eksami korraldus	5
Eksami aeg	5
Abivahendid	6
Erivajadused	6
Eksamilt kõrvaldamine	6
Korduseksam	6
Eksamitulemuse vaidlustamine	6
5. Eksami hindamine	7
Hindamise korraldus	7
Lugemisosa hindamine	7
Kirjutamisosa hindamine	7
Lühikirjandi hindamine	7
Lühikirjandi vigade märkimine ja kokkuarvestamine	8
Püsiva kirjaliku kõne puudega õpilase lõpukirjandi hindamisest	9
Keeleülesannete hindamine	10
Eksamitöö punktiarvestus	10
Eksami sooritamine	10
6. Ülesande liike	10
Lugemisülesannete liike	10
Kirjutamisülesannete liike	13
7. Õppematerjalid	19
8. SA Innove koostatud eksami materjalid	19

1. Eksami eesmärgid ja vorm

Alus: haridus- ja teadusministri määrus nr 59, vastu võetud 17. septembril 2010.

1.1. Eksami eesmärgid

Põhikooli lõpueksamiga hinnatakse riiklikus õppekavas (või õpilase individuaalses õppekavas) määratletud üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist, õppeainete õppe- ja kasvatuseesmärkide saavutatust ning kooliastme õpitulemuste omandatust.

Eksami eesmärgid:

- 1) saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
- 2) suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 3) teha otsus põhikooli lõpetamise kohta.

1.2. Eksami vorm

Põhikooli eesti keele lõpueksam on kirjalik.

2. Eksami sihtrühm ja oodatavad õpitulemused

2.1. Eksami sihtrühm

Eksami sihtrühm on põhikoolide lõpetajad, kes on läbinud põhikooli riikliku õppekava.

2.2. Põhikooli lõpetaja õpitulemused

Alus: Vabariigi Valitsuse määrus nr 1, vastu võetud 6. jaanuaril 2011.

Kõikide õppekavas esitatud üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist, õppeaine õppe- ja kasvatuseesmärkide saavutatust ning kooliastme õpitulemuste omandatust ei hinnata igal aastal.

2.2.1. Eesti keele õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Põhikooli lõpetaja

- 1) tuleb toime eesti kirjakeelega tavasuhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides;
- 2) suhtleb eesmärgipäraselt, valib sobiva suhtluskanali, väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ning selgelt;
- 3) järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- 4) kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning avaldab arvamust, vahendab loetut ja kuuldut suuliselt ning kirjalikult;
- 5) tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eesmärgipäraselt eri liiki tekstide koostamiseks ja esitamiseks valmistuda;
- 6) koostab eri liiki tekste ja vormistab need korrektselt;
- 7) avaldab arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- 8) mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- 9) hindab meediast ja internetist leitud asjakohast teavet kriitiliselt ning kasutab seda sihipäraselt;
- 10) kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi internetiallikatest.

2.2.1.1. Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane

- 1) oskab oma seisukohti väljendada ning sõnastab vajaduse korral eriarvamuse;
- 2) esitab kuuldu ja loetu põhjal küsimusi, teeb järeldusi ning annab hinnanguid;
- 3) oskab kuuldu ja loetu nii suulises kui ka kirjalikus vormis kokku võtta;
- 4) oskab nii suhtlust kui ka teemasid algetada, arendada, tõrjuda ja katkestada;
- 5) oskab eakohastel teemadel arutleda ja probleemülesandeid lahendada ning osaleb diskussioonides;
- 6) kasutab asjakohaseid suulise ja kirjaliku suhtlemise tavasid ja võimalusi.

2.2.1.2. Teksti vastuvõtt

Õpilane

- 1) tunneb peamisi tekstiliike, nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
- 2) loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
- 3) teab, et teksti väljenduslaad oleneb teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist;
- 4) suudab kasutatud keelevahendite kohta järeldusi teha ning märkab kujundlikkust mõjutusvahendina;
- 5) seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;
- 6) oskab tekste võrrelda; osutab, mis tekstis on arusaamatuks jäänud; suudab teksti kohta küsimusi ja vastuväiteid esitada, arvamust avaldada, teksti vahendada ja kokku võtta, kommenteerida, tõlgendada ning oma kogemuse ja mõtetega seostada;
- 7) kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, seoste loomisel ning tekstile reageerides.

2.2.1.3. Tekstiloome

Õpilane

- 1) leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt teabeallikaid ning osundab neid sobivas vormis;
- 2) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise etappe;
- 3) oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne);
- 4) oskab eesmärgipäraselt kirjutada; eri liiki tekste (referaat, kirjand, kommentaar, aramusavaldus, elulugu, avaldus, seletuskiri) korrektselt vormistada ning suuliselt esitada;
- 5) seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga eesmärgiga, vahendab kuuldu ja loetud tekste sobiva pikkuse ja täpsusega, viidates allikale;
- 6) põhjendab ning avaldab viisakalt ja asjakohaselt arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 7) oskab kasutada omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades.

2.2.1.4. Õigekeelsus ja keelehoole

Õpilane

- 1) väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest ning tajub eesti keele eripära, suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi;
- 2) järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; oskab leida õigekirjajuhiseid internetiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirja-korrektorit;
- 3) tuleb eesti kirjakeelega toime tavasuhtluses ja avalikult esinedes ning edasi õppides;
- 4) teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni, tunneb keelendite stiiliväärtust, kasutab ja mõistab tekstis keelendeid;
- 5) teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni, kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust;
- 6) teab suulise ja kirjaliku kõne erijooni ning eristab kirjakeelt kõnekeelest;
- 7) teab eesti kirjakeele arengu etappe ja eesti keele murdeid.

3. Eksamitöö ülesehitus ja vormistamine

3.1. Eksamitöö ülesehitus

Põhikooli eesti keele lõpueksam on kirjalik eksam, mille maht on 100 punkti ja kestus 180 minutit. Eksam koosneb kahest osast: lugemisest ja kirjutamisest.

Eksamitöö sisaldab erineva raskusastmega ülesandeid: üldjuhul moodustavad eksamitöö mahust 20% äratundmistasandi, 30% reprodutseerimistasandi ja 50% rakendustasandi ülesanded.

Lugemisosas sisaldab kaks ülesannet, mis põhinevad eri liiki tekstidel. Kummagi teksti pikkus on kuni 800 sõna. Ülesannetega kontrollitakse õpilase oskust mõista ja tõlgendada eri liike tekste. Ülesannete lahendamiseks on aega ~50 minutit, nende lahendamise eest on võimalik saada kuni 30 punkti.

Kirjutamisosas koosneb kuni kuuest ülesandest.

1. Õpilane kirjutab sidusa jutustava-arutleva teksti pikkusega vähemalt 200 sõna, millega kontrollitakse tema tekstiloomeskust. Kirjandi pealkirjale võib olla lisatud alustekst, pildirida või foto. Ülesande sooritamiseks on aega ~90 minutit, selle eest on võimalik saada kuni 40 punkti.

2. Õpilane lahendab keeleülesanded, millega kontrollitakse, kuidas ta tuleb toime eesti kirjakeelega, järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid. Ülesannete lahendamiseks on aega ~40 minutit, kokku on võimalik nende eest saada kuni 30 punkti.

Osad	Ülesanded	Punktid	Ligikaudne kestus min
I osa Lugemine	1. Kuni 800-sõnalise ilukirjandusliku teksti lugemine	15–20	30
	2. Kuni 800-sõnalise tarbe-, teabe- või meediateksti lugemine	10–15	20
II osa Kirjutamine	1. Lühikirjandi kirjutamine (teksti pikkus vähemalt 200 sõna)	40	90
	2. 3–5 keeleülesande lahendamine	30	40
	Kokku:	100	180

3.2. Eksamitöö vormistamine

Õpilane alustab eksamitöö lahendamist tiitellehe nõuetekohase ja korrektse täitmisega. Eksamitöö kirjutatakse sinise või musta tindi- või pastapliiatsiga.

Eksamitööd ei tohi kirjutada pliiatsiga ega kasutada puhtandis paranduste tegemisel korrektuurilinti või -pliiatsit.

Õpilase käekiri peab olema loetav, eksamitöö vormistus korrektne. Käekirja tõttu ebaselged kohad tõlgendatakse vigadena.

4. Eksami korraldamine

4.1. Eksamitöö väljatöötamine ja eksami korraldus

Eksami materjalid (eksamitöö, hindamisjuhendi ja -võtme) koostab SA Innove juures töötav põhikooli eesti keele lõpueksamit ettevalmistav komisjon, lähtudes haridus- ja teadusministri määruse nr 59 nõuetest.

Eksami korraldab kooliksamikomisjon SA Innove välja töötatud eksami korraldusjuhendi põhjal. Kooliksamikomisjon on vähemalt kolmeliikmeline. Kui põhikooli lõpueksamit sooritab korraga enam kui 60 eksaminandi, on lõpueksamikomisjonis vähemalt üks liige iga 20 eksaminandi kohta.

4.2. Eksami aeg

Eksami toimumise kuupäeva kinnitab haridus- ja teadusminister asjaomase määrusega.

Eksami ametlik algus on kell 10.00.

Eksam kestab kolm astronoomilist tundi ehk 180 minutit.

Eksami aega hakatakse arvestama hetkest, kui kõik õpilased on saanud kätte eksamitöö ningksamikomisjoni esimees annab märku töö alustamiseks.

Õpilane saab kätte kogu eksamitöö ja planeerib ise ülesannete lahendamise aja ning järjekorra.

Eksamil ei ole vaheaegu. Eksaminand võib eksamiruumist lahkuda vaid vältimatu vajaduse korral.

Eksamiks ette nähtud aega ei tohi ületada.

4.3. Abivahendid

Eksamil ei ole lubatud abivahendeid kasutada.

4.4. Erivajadused

Kooli direktor võib eksameid korraldavat asutust eelnevalt informeerides võimaldada erivajadustega põhikoolilõpetaja eksamineerimiseks eritingimusi haridus- ja teadusministri määruse nr 59 kohaselt.

4.5. Eksamilt kõrvaldamine

Õpilane, kes kasutab eksamil ebaausaid võtteid või lubamatuid abivahendeid, kõrvaldatakse eksamilt ning tema eksamitööd ei hinnata. Hindamisprotokolli tehakse sellekohane märge.

4.6. Korduseksam

Põhikoolilõpetaja, kes lõpueksami ajal haigestub või ei saa sellel osaleda mõnel muul põhjusel, mida kooli direktor peab mõjuvaks (näiteks osalemine rahvusvahelisel võistlusel, konkursil, olümpiaadil) või kelle põhikooli ühtse lõpueksami hinne oli „nõrk“ või „puudulik“, sooritab korduseksami koolieksamina.

Korduseksam sooritatakse kooli direktori määratud ajal, kuid mitte hiljem kui sama aasta 30. juunil. Õpilase taotlusel võib eksam toimuda ka pärast 30. juunit, kuid mitte hiljem kui sama aasta 25. augustil.

4.7. Eksamitulemuse vaidlustamine

Alus: põhikooli- ja gümnaasiumiseadus § 33, vastu võetud 9. juunil 2010.

Põhikooli ühtse lõpueksami tulemuse kohta võib esitada Haridus- ja Teadusministeeriumile vaide viie tööpäeva jooksul kooli lõputunnistuse kättesaadavaks tegemise päevast arvates. Esitatud vaiete läbivaatamiseks moodustab haridus- ja teadusminister apellatsioonikomisjoni.

5. Eksami hindamine

5.1. Hindamise korraldus

Eksamit hindab kooli eksamikomisjon põhikooli eesti keele lõpueksamit ettevalmistava komisjoni välja töötatud hindamisjuhendi ja -võtme alusel.

Hindamisele eelneb eksamitööde ja hindamisvõtmes antud vastuste analüüs ning vajadusel võtme standardimine, et vältida õpetamise erinevusest ja seetõttu vastuste variatiivsusest tulenevaid hindamisprobleeme. Eksamikomisjoni otsus muuta hindamisvõtit kantakse koos põhjendustega hindamisprotokollis.

Kui kooli eksamitöid hindab rohkem kui üks õpetaja, peaks eksamikomisjoni tööjaotus põhinema ülesandeti hindamisel. Sellega väheneb hindamise subjektiivsus ja kooli piires on eksamitulemused võrreldavad.

Kui eksamikomisjonil tekib hindamisel lahkarvamusi, otsustatakse küsimus häälteenamusega. Häälte võrdsel jagunemisel on otsustav lõpueksamikomisjoni esimehe hää. Komisjoniliikmete eriarvamusel kantakse hindamisprotokollis.

Eksami tulemused protokollitakse asjaomase vormi kohaselt, vt haridus- ja teadusministri määrus nr 59.

5.2. Lugemisosa hindamine

Lugemisosa eest on võimalik saada kuni 30 punkti.

Lugemisülesannetes hinnatakse vastuste sisulist õigsust. Õpilase vastus ei pea sõna-sõnalt kattuma hindamisvõtmes esitatuga. Arvestada tuleb õpilase vanusest tulenevaid sõnastuslikke iseärasusi.

Iga ülesande juures on märgitud võimalik punktide arv. Hindamisvõtmes on näidatud, mille eest ja kui palju punkte õpilasele antakse.

Eksaminand ei kaota punkte, kui ta vastab küsimusele õigesti, kuid teeb seda ühe sõna või pooliku lausega või kui tema sisult õiges vastuses esineb õigekirjavigu.

5.3. Kirjutamisosa hindamine

5.3.1. Lühikirjandi hindamine

Lühikirjandi eest on võimalik saada kuni 40 punkti.

Lühikirjandis hinnatakse nelja aspekti: sisu, õigekirja, sõnavara ja stiili, ülesehitust. Lõplik punktisumma saadakse osatulemuste liitmisel. Näiteks: kui kirjandi sisu on hinnatud 15 punktiga, õigekirja 6 punktiga, sõnavara ja stiili 3 punktiga ning ülesehitust 2 punktiga, siis on õpilase lõpptulemus $15 + 6 + 3 + 2 = 26$ punkti.

Sisu		Õigekiri		Sõnavara ja stiil		Ülesehitus	
20	Tekst vastab teemale, on üldistusjõuline ja isikupärane, mõtted on esitatud selgelt ja veenvalt.	10	Tekstis on 0–2 õigekirjaviga.	5	Sõnavara on ulatuslik ja lausestus mitmekülgne, tekstis on 0–1 stiiliviga.	5	Tekst on liigendatud tervik, ülesehitus on loogiline ja sidus.
15	Tekst vastab teemale, on üldistusjõuline, mõtted on esitatud selgelt.	8	Tekstis on 3–5 õigekirjaviga.	4	Sõnavara ja lausestus on kohati ühekülgse, tekstis on 2–3 stiiliviga.	4	Tekst on tervik, ülesehitus on loogiline, kuid lõigu piiridel esineb liigendusvigu.
10	Tekst vastab teemale, kuid on üldsõnaline, mõtted on esitatud arusaadavalt.	6	Tekstis on 6–8 õigekirjaviga.	3	Sõnavara on ühekülgne, esineb lausestusraskusi, tekstis on 4–5 stiiliviga.	3	Teksti ülesehituses on vastuolud, teksti osades esineb liigendusvigu.
5	Tekst vastab üldjoontes teemale, kuid mõtted on kohati seosetud ja/või ebaselged.	3	Tekstis on 9–11 õigekirjaviga.	2	Sõnavara ja lausestus on algelised, tekstis on 5–6 stiiliviga.	2	Teksti ülesehituses on vastuolud, mõni tekstiosa puudub.
1	Tekst vastab üldjoontes teemale, kuid on raskesti mõistetav.	1	Tekstis on üle 11 õigekirjavea.	1	Sõnavara on kohati sobimatu, lausestus algeline, tekstis on rohkem kui 6 stiiliviga.	1	Tekst on vormitu, ülesehitus ebaloogiline.
Tulemus 0 punkti.		Tekst ei vasta teemale. Ülesandest ei ole aru saadud, see on lahendamata.					

Samas sõnas või morfoloogilises vormis korduvad vead loetakse üheks veaks. Vt punkt 5.3.1.1.

Mustandit lühikirjandi hindamisel ei arvestata.

Kirjaliku kõne puudega õpilase lühikirjandit hinnatakse diferentseeritult. Vt punkt 5.3.1.2.

5.3.1.1. Lühikirjandi vigade märkimine ja kokkuarvestamine

Tekstis kasutatakse ortograafia-, interpunktsiooni-, tähe- ja sõnavea puhul allakriipsutust, kokku- ja lahkukirjutamise vea puhul vastavalt märke $\cup$ ja $/$; sõna- ja tüvekordusi tähistatakse ristikesega. Stiili- ja sõnajärjeveale, lauseosa paigutuse veale ja küsitavusele tõmmatakse tekstis alla laineline joon.

Äärele märgitakse vigu järgmiselt:

- | ortograafiaviga: häälikuortograafiaviga, kokku- ja lahkukirjutamise viga, suure ja väikese algustähe viga, poolitamisviga, vormiviga;
- ∨ interpunktsiooniviga;
- { lausestus-, stiili- või sõnavalikuviga: arusaamatult väljendatud mõtted, sobimatu sõna kasutamine, sõna kasutamine vales tähenduses, sõna- ja tüvekordused jms;
- ? küsitavus, faktiviga jms;
- √ sõna või lauseosa puudub;
 - └ taandrida puudub.

Korduvvead

Üheks veaks loetakse samas sõnas või morfoloogilises vormis korduvad vead (nt *tegematta* ja *lugematta*; *läind* ja *teind*; *kirjutus laud* ja *tarvitamis juhend*), lause lõpumärgi korduv ärajätmine, ütte või liitlause koma(de) korduv ärajätmine, otsekõne korduvad vead jms.

Kõik vead on täisvead.

Stiilivigu ei loeta õigekeelsusvigade hulka.

5.3.1.2. Püsiva kirjaliku kõne puudega õpilase (düsgraafiku) lõpukirjandi hindamisest

Püsiva kirjaliku kõne puudega on õpilane, kes saab regulaarselt logopeedilist ravi ja/või õpilane, kellega õpetaja töötab individuaalselt logopeedi nõuannete järgi.

Püsiva kirjaliku kõne puudega põhikooliõpilase lõpukirjandit hinnatakse diferentseeritult.

Kirjalike tööde diferentseeritud hindamisel arvestatakse düsgraafiale omaseid spetsiifilisi vigu vealiikide järgi. Ühte liiki vead loetakse üheks veaks.

Lõpukirjandi nõuded ja hindamiskriteeriumid on kõigile õpilastele samad.

Diferentseeritult hinnatakse häälikuortograafiat.

Eraldi vealiigiks loetakse järgmised eksimused häälikute märkimisel:

- pikk täishäälik (nt **kooli** taga *pro* **koli** taga);
- ülipikk täishäälik (nt vaatas **maale** *pro* vaatas **male**);
- pikk suluta kaashäälik (nt lõi **kanna** ära *pro* lõi **kana** ära);
- ülipikk suluta kaashäälik (nt läks **linna** *pro* läks **lina**);
- lühike sulghäälik (nt **tuba** *pro* **tupa**, **tuleb** *pro* **tulep**);
- pikk sulghäälik (nt **kuked** *pro* **kukked**, **olemata** *pro* **olematta**);
- ülipikk sulghäälik (nt **kotti** *pro* **koti**, **kõiki** *pro* **kõikki**).

Kokku on 7 vealiiki.

Diferentseeritud hindamisel tehakse õpilase lõpukirjandile märke „hinnatud diferentseeritult“.

Põhikooli lõputunnistusele märgitakse hinne täiendavate kommentaarideta.

5.3.2. Keeleülesannete hindamine

Keeleülesannete lahendamise eest on võimalik saada kokku kuni 30 punkti.

Keeleülesande iga õige vastus annab 0,5 või 1 punkti.

5.4. Eksamitöö punktiarvestus

Eksaminandi lõpptulemus ümardatakse alati õpilase kasuks. Näiteks, kui õpilane kogus eksamitööga 76,5 punkti, siis tema lõplik punktisumma on 77 punkti.

5.5. Eksami sooritamine

Õpilane on eksami sooritanud, kui ta on kogunud kõigi ülesannete peale kokku vähemalt 50% punktidest.

Lõpueksamihinde saab õpilane viiepallisüsteemis.

Eesti keele lõpueksami hindepiirid on järgmised:

- 100–90% hinne „5“;
- 89–75% hinne „4“;
- 74–50% hinne „3“;
- 49–20% hinne „2“;
- 19–0% hinne „1“.

6. Ülesande liike

Põhikooli eesti keele lõpueksamil kasutatakse eri liiki ülesandeid.

6.1. Lugemisülesannete liike

6.1.1. Selektiivse vastusega ülesanded

6.1.1.1. Valikvastustega ülesanded

- Teose peategelane ei lahkunud saarelt, sest
ta oli suvitaja;
ta hilines viimasele laevale;
ta tahtis endaga üksi olla;
ta pidi hoolitsema lapse eest.
- Selle artikli eesmärk on
anda ülevaade arvutite kasutamisest Balti- ja Põhjamaades;

reklaamida internetti;
 võrrelda arvutite kasutamist Eestis ja Euroopa Liidus;
 suurendada meeste osatähtsust arvutikasutajate hulgas.

6.1.1.2. Klassifitseerimisülesanded

- Jaga tegelased kahte rühma nende iseloomu järgi.
- Sõnasta teksti peaprobleem ning jaga tegelased kaheks selle alusel, kuidas nad probleemi suhtuvad.
- Jaga omadussõnad (aus, otsekohene, töökas, leidlik, sõbralik, abivalmis, laisk, kaval) kaheks selle järgi, kas need iseloomustavad või ei iseloomusta peategelast.

6.1.1.3. Sobitamisülesanded

- Kirjuta sõna ees olevasse lahtrisse õige selgituse number.

1 kiiresti jooksmas

2 kaugele minema

☐

kituma

3 kaebama

☐

sakkima

4 hiilima

☐

vudima

5 riidlema, sakutama

☐

lulli lööma

6 laisklema

6.1.1.4. Järjestamisülesanded

- Reasta teksti lõigud õigesti, kirjutades iga lõigu ette number.

Lõigu number	Tallinna teletorni maskott sai nimeks Eti
	Nimesid laekus tuhatkond. Võidunime valis 1. septembril välja teletorni kollektiiv.
	Võidunime Eti pakkus maskotile Traugott Läänmäe, kes saab auhinna ekskursiooni teletornis ning kaasa võtta 10 sõpra.
	Kooliprogrammid leiad siit: www.teletorn.ee/et/koolidele . Sünnipäevaprogrammi siit: www.teletorn.ee/et/lastele .
	Nimesid sai pakkuda teletorni Facebookis, kodulehel või jätta kiri teletorni postkasti.
	Ekskursioonil on loomulikult giidiks Eti isiklikult. Lapsed aga saavad Etiga kohtuda sügisel algavates uutes ja huvitavates kooliprogrammides, samuti saab teletornis pidada sünnipäevapidusid.
	2012. aasta juunikuus kutsus Tallinna teletorn kõiki üles pakkuma nime Martin Pedaniku loodud maskotile, kes on roheline suurte silmadega sõbralik tulnukas.

6.1.1.5. Õige/vale ülesanded

- Kirjuta tabelisse + või – vastavalt sellele, kas lause sobib või ei sobi tekstiga „Emajõe sünd”.

Lause	+	-
1. Vanaisa oli loonud maailma, kus olid taimed ja loomad.		
2. Kuninga vastuvõtmiseks kaevasad loomad jõe.		
3. Vanaisa valetas loomadele ja lindudele.		
4. Rebane märkis oma sabaga tulevase jõe suuna.		
5. Usinuse eest said kiita mutt, hunt ja karu.		
6. Jänes kündis esimese vao.		
Jne		

6.1.2. Produktiivse vastusega ülesanded

6.1.2.1. Avatud vastustega ülesanded

- Miks läks peategelane randa lõket tegema?
- Miks Kirsimäe Jaak ja Ristiotsa Rein taganesid antud lubadustest?
- Miks on autor teose sissejuhatuses kirjeldanud pikalt tegevuskohta – Peipsi järve jäälagnemise ajal?

6.1.2.2. Faktide ja tõsiasjade leidmise ülesanded

- Leia tekstist värsirida, mis näitab, et peategelane tundis end saarel hästi.
- Peategelane ütleb, et ta oli väiksel meresaarel, kus on paar maja. Leia tekstist veel üks tõsiasi, kinnitus väitele, et saar oli väike.
- Mitmel protsendil Eesti peredest tuleks veel endale arvuti soetada, et Eesti jõuaks arvutikasutajate hulgalt Euroopa Liidu keskmisele tasemele?

6.1.2.3. Lünkülesanded

- Täida loetud teksti põhjal lüngad.

Oskar Lutsu sünnikoht on Seitsmeaastaselt pandi Oskar
.....-kooli. Palamuse kihelkonnakoolis hakkas Luts õppima tuhande
kaheksasaja aastal. Pärast Palamuse kooli pääses Luts enda
sõnade järgi „kuldsete lehtede alla”, mis tähendab,
et..... . Oskar Luts oli
suur lugeja. Eesti kirjanikest meeldis talle eriti looming. Luts on
teeninud elatist (kellena) ja Teos „Kevade”
valmis kirjanikul aastal. Oskar Lutsust sai vabakutseline kirjanik
..... aastatel.

6.1.2.4. Analüüsiülesanded

- Leia teksti puänt.
- Vali üks lause ning mõtesta selle tähendus oma sõnadega lahti.
 - Kui hinges märatseb raev, hoia keelt haukumast.
 - Seni kuni lammas määgib, jääb ta rohututist ilma.
 - Ära õnnes liialt hõiska, ära mures liialt hädalda.
 - Õigluse sõel on hõre.
 - Tarkust saavutatakse armidega.

6.1.2.5. Kirjeldamisülesanded

- Kirjelda, mis muutus talus pärast merineitsi tulekut.
- Leia tekstist neli omadussõna, mis iseloomustavad merineitsit ning kirjelda teda nende abil.
- Iseloomusta lühidalt teose peategelase karakterit.

6.1.2.6. Defineerimisülesanded

- Selgita oma sõnadega, mis on uudis.
- Selgita, mis on vananaistesuvi.

6.1.2.7. Sünteesiülesanded

- Analüüsi Kirsimäe Jaagu ja Ristiotsa Reinu teekonda üle Peipsi ning selgita, mis aitas neil jõuda sihile.
- Milliseid lubadusi Kirsimäe Jaak ja Ristiotsa Rein andsid, kui nad järve ületades hätta jäid? Miks nad antud lubadustest taganesid?

6.2. Kirjutamisülesannete liike

6.2.1. Selektiivse vastusega ülesanded

6.2.1.1. Valikvastustega ülesanded

- Vali sulgudest õige tähendusega sõna ning kirjuta see lünka õiges vormis.

1. Laboratoorset tööd tehes pidime juhendit täpselt (järjestama, järgima, jäljendama – mida tegema?)

2. Tundsin uhkust, kui mind parimate koolilõpetajate vastuvõtul maavanemale

(esitama, esindama, esitlema – mida tehti?)

3. Kui olen uurimistöö küsitluslehed vastajatelt tagasi saanud, kõik andmed arvutisse. (sisendama, sisestama, sisustama – mida teen?)

4. Õpilased oskasid teose probleemi väga hästi (käsitlema, käsitama, käsitsema – mida teha?)

5. Koolis teadmistest on tulevikus palju kasu. (omandama, omastama, omistama – mida tehtud?)

6.2.1.2. Klassifitseerimisülesanded

- Jaga sõnad kolme rühma.

Omadussõnad	Tegusõnad	Määrsõnad

Ilus, jooksmas, kiiresti, kaunis, kaugel, paistma, rõõmus, vaatama, väga

6.2.1.3. Sobitamisülesanded

- Ühenda sünonüümid joonega.

	lähikond
	kraamima
kritiseerima	mootorratas
refraän	kordusvärss
krossid	seltskond
naabrus	luuletus
	arvustama
	raha

6.2.1.4. Järjestamisülesanded

- Pane sõnad lauses õigesse järjekorda.

1. Ema väga igatses poega näha.

2. Sinna juba möödunud aastal rajati haljasala.

3. Pärast väikest puhkust jälle jätkasid teekonda matkajad.

6.2.1.5. Õige/vale ülesanded

- Tõmba vale vorm maha.

- Väikesel Mallel oli kombeks **küüsi/küüni** närida.
- Ema märkas, et **kohv/kohvi** oli tassis jahtunud.
- Vanaema otsis sobivaid **kaani/kaasi**, et purgid õhukindlalt sulgeda.

6.2.2. Produktiivse vastusega ülesanded

6.2.2.1. Korrigeerimisülesanded

- Kirjuta jämetrükis sõnad teksti lõpus olevatele joontele kas kokku, lahku või sidekriipsuga.
Ole hoolas, ära tee sõnade ümberkirjutamisel vigu.

Alistunult istusid kõik Üügametsa asukad oma koobastes ja (1) **peidu urgastes**. Oli (2) **kesk öö** ja vanade (3) **hiigel puude** latvades kohises tugev tuul. (4) **Torni jämedused** tüved nagisesid ja ägisesid (5) **aeg ajalt**. Äkki vilksatas (6) **puude vahel** nõrk valgus, jäi (7) **siin seal** väreldes seisma, lendas (8) **üles poole**, istus korra oksale ning tõttas jälle edasi. See oli (9) **väikese palli suurune** helendav kera, mis liikus hüpeldes, puudutas (10) **vahete vahel** maad ja hõljus õhus. See oli isegi (11) **Fantaasia maal** üsna haruldane nähtus.

(M. Ende „Ilma lõputa loo” põhjal)

- Kirjuta jämetrükis sõnad teksti lõpus olevatele joontele. Kus on vaja, kasuta suurtähti.
Ole hoolas, ära tee sõnade ümberkirjutamisel vigu.

Jaapanis registreeriti (1) **detsembris** kaks võimast allmaatõuget, mis pakuvad (2) **usa teadlastele** suurt huvi.

Isa sirvis ajalehte (3) **pärnu postimees** ning ajakirja (4) **keel ja kirjandus**. Matkajate meelispaigad on (5) **sõrve sääär** ja (6) **suur munamägi**.

- Kirjavahemärgista laused.

- Juhan Liiv sündis 30 aprillil 1864 aastal Tartumaal Alatskivi vallas.
- Suvised karjapõlviga mida tulevane kirjanik on pidanud oma elu õnnelikumaks ajaks käisid kaasas koolitalved Naelavere külakoolis ja Kodavere kihelkonnakoolis.
- Andekas kirjamees töötas ajalehtede toimetustes mitmes Eesti linnas Tallinnas Viljandis ning Tartus.
- Juhan Liivi Vari on jutustus milles kajastuvad autori lapse- karja- ja noormehepõli.
- Friedebert Tuglas on öelnud et Juhan Liiv pole oma luuletusi kirjutanud vaid on need kannatanud.
- Juhan Liiv on öelnud Kes minevikku ei mäleta see elab tulevikuta.

(Lehte Taveli õpiku „Eesti realism” põhjal)

- Paranda lausete sõnastust, kasutades alla joonitud lauseosades sobivat käänet või kaassõna.

1. Vanaema tunneb muret lapselapse tervise üle.

Vanaema tunneb muret _____ .

2. Tunnen kaasa haigestunud pinginaabrist.

Tunnen kaasa _____ .

3. Mind süüdistati vaasi lõhkumise pärast.

Mind süüdistati _____ .

4. Hakkasin mõistma hariduse tähtsuses.

Hakkasin mõistma _____ .

6.2.2.2. Moodustamisülesanded

- Moodusta sulgudes antud sõnast ja tuletusliitest tuletis ning kasuta seda lauses sobivas vormis, see tähendab õiges arvus ja käändes.

1. Kiirel sammul astus Kalevipoeg mööda mägesid ja orgusid, ruttas üle laiade (lage, -ndik) ja läbi tihedate laante.
2. Lapu tark hoiatas Kalevipoega Sädemete saare (hädaohtlik, -us) eest.
3. Härjapõlvlane kandis kaelas (kuld, -ne) kellukest.
4. Mõnda aega saadi nautida (õnn, -lik) rahuaega.
5. Kalevipoeg leidis, et maailma lõppu otsida on (mõte, -tu)

- Kasuta sulgudes antud sõna õiges vormis ja täida lüngad.

1. Rullisin _____ kokku. (kaart – ainsuse omastav)
2. Sain temaga tuttavaks tänu suvistele _____. (retk – mitmuse alaleütlev)
3. Õpetaja lubas meid uude _____ ekskursioonile viia. (vabrik – ainsuse sisseütlev)
4. Põhjamaa suved võivad mõnikord olla _____. (vilu – mitmuse nimetav)
5. Vanarahvas kutsus hunti _____. (susi – ainsuse saav)

- Muuda lihtlauseid põimlauseiks, kõrvallauseid moodusta sõrendatud sõnadest lähtudes. Ära unusta kirjavahemärke.

1. K õ n e jääb alatiseks meelde.

2. Ajalehed t e a t a s i d.

3. Kogunesime õhtul o n u poole.

4. Aga just s i i s sõitis ta välismaale.

6.2.2.3. Lünkülesanded

- Täida lüngad.

1. Li.....laste liigne asjali.....us tundub vahel mõttetuna.
2. Tänapäeva infoühiskond süvendab pealiskau.....sust ning loodusest võõrandumist.
3. Hoopis paremini mõjuksid koos ette võetud jal.....simatkad.

4. Psü.....oloogid on stressi käes vaevlevaid inimesi vee.....ud, et looduses veedetud aeg mõjub hästi nii kehale kui ka vaimule.

- Kirjuta lünka õige(d) sulghääliku(d). Arvesta sõnade käännet lauses.

(1) Sambli.....e võib pidada üsna (2) vähenõudli.....eks (3) taime.....eks. Neid kasvab nii (4) kõrgmäesti.....es, (5) tundra.....es, (6) kõrbe.....es kui ka troopika (7) vihmametsa.....es. Neist toituvad põhjapõdrad. Mõnest (8) sambli.....ust saadakse (9) väärtusli.....e värvaineid.

Ka meie (10) nõmmemänniku.....es kohtame (11) alustaimesti.....una (12) kanarbi.....u ja (13) valge..... põdrasammalt. Augustikuus röömustavad (14) nõmmemänni.....ud (15) mesini.....e. (16) Oksli.....e (17) mändi.....e all sumisevad nüüd päevade kaupa (18) töö.....ad mesilased, kogudes (19) lilla.....elt (20) kanarbi.....uõitelt tumedat, veidi kirbet mett.

6.2.2.4. Teisendamisülesanded

- Kirjuta sulgudes olevad arvud sõnadega.

1. Rasmus on klassi nimekirjas (13.) õpilane.

2. Karjas on ligikaudu (500) lammast.

3. Minu raamatukogus on üle (3000) teose.

4. (2/3) klassi õpilastest sõitis ekskursioonile Lahemaale.

5. Võistlustel tegi Raivo (42) kätekõverdust ja sai esikoha.

6. Tammsaare on (XX) sajandi olulisemaid eesti kirjanikke.

- Muuda otsekõne kaudkõneks.

1. Isa küsis pojalt: „Kas said palli kätte?”

2. Juhan hüüdis: „Ants, mis Peeter seal teeb?”

3. „Ole tasa!” ütles ema tütrele, kes kippus toidulauas üleliia rääkima.

4. „Ma ei mõelnud seda,” väitis Oskar.

6.2.2.5. Asendamisülesanded

- Asenda lausetes olevad omadussõnad sobivate antonüümidega.

1. Nende kahe sündmuse vahel on otsene seos.

2. Antipaadne poliitik käis valijatega kohtumas.

3. Ta on väga range inimene.

4. Mulle meeldib põhjamaine suvi.

- Kirjuta tekst ümber, asendades lühendid täissõnaliste vastetega.

Tere, hr Mati Murakas ja pr Maali Maasikas!

Sain teie kirja k.a augustis. Soovite teada minu kohta täpsemaid andmeid. Need on järgmised. Olen sünd 1980. a. Minu sünnikoht on Harju mk Jõelähtme v Kloostri k. Praegu elan aadr Tallinn Pärnamäe t 26 krt 12. Minu tel on 678 9098. Olen õppinud Tallinna 21. Kk. Praegu töotan ajalehes EPL reporterina. Võiksime saada kokku 16. skp kell 2 pl.

Lugupidamisega Leelo Leesikas Tln-st

6.2.2.6. Kirjutamisülesanded

- Kirjuta lühikirjand pikkusega vähemalt 200 sõna teemal „Võit iseenda üle“.
- Kirjuta vähemalt 200-sõnaline lühikirjand teemal „Mind köidab kirjandus/teater/muusika/filmikunst“. Vali loetelust üks mõiste (kirjandus, teater, muusika või filmikunst) ning lõpeta sellega kirjandi pealkiri.
- Kirjuta joonise põhjal uudis, milles annad vastuse alltoodud küsimustele.
 1. Miks on tunnelit vaja?
 2. Kes on tunneli ehituse peamine initsiaator?
 3. Millised on tunneli võimalikud kulgemisteed?
 4. Kes ja mis eesmärgil saavad tunnelit kasutada?
 5. Kui pikk on tunnel ja kui palju selle ehitamine maksma läheb?
 6. Kui palju hakkab reisijale tunnipilet maksma?

Tunnel Tallinna ja Helsingi vahel

Soomes asutatud ühingu Eurorail hinnangul kiirendaks rajatav tunnel kahe pealinna arengut ning parandaks oluliselt Soome rahvusvahelist konkurentsivõimet.

Ühingu projekti kohaselt kulgeks ligi **80 km pikkune tunnel** valdavalt 200 meetri sügavusel.

Tunneli maksumuseks on hinnatud ligi **26 miljardit krooni** ning selle projekteerimiseks ja ehitamiseks kuluks kümme aastat.

Võimalikud tunnelimaksud
reisija ~80 kr
auto ~660 kr
kaubad ~130 kr/t

Ivo Sõkka

Allikas: PM

7. Õppematerjalid

Soovitame põhikooli eesti keele lõpueksamiks valmistumisel, kasutada õppematerjale, mis on kantud Eesti Hariduse Infosüsteemi.

<https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/opikud/OpikudOtsi.faces>

8. SA Innove koostatud eksamimaterjalid

<http://www.innove.ee/et/yldharidus/pohikooli-lopueksamid>